

Tevfik Fikret'e Ait Bazı ŞİİRLERİN HİKAYESİ

Yrd.Doç.Dr. Mehmet ÖZDEMİR
Sakarya Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
Türkçe Eğitimi Bölümü

ÖZET

Tanınmış şairlerin şiirlerinin hikayeleri herkes için ilgi çekici olmuştur. Fakat buna rağmen şiirlerin yazılma sebepleri veya hikayeleri ile ilgili çalışmalar ne yazık ki yok denecek kadar azdır. Olanlar da bazı kitap ve dergilerin sayfaları arasında unutulup kalmışlardır.

Biz bu yazımızda Tevfik Fikret'in bazı önemli şiirlerinin yazılma sebeplerini ortaya koymaya çalıştık. Bunu yaparken Ruşen Eşref'in eski harfli bir dergi olan "Yeni Mecmua"nın sayfaları arasında unutulmak üzere olan "Tevfik Fikret ve Rübâb-ı Şikeste'nin Şiirleri" makalesini esas aldık.

Sonuçta şairin bazı şiirlerinin kendisi, eşi, oğlu veya yakın dostları ile ilgili, ilgi çekici hikayeleri ortaya koyulmuş oldu.

ANAHTAR KELİMELER : Tevfik Fikret, Şiir, Hikaye, Rübâb-ı Şikeste

ABSTRACT

The stories of well-known poets are usually very interesting for everybody. But studies explaining the reasons why those poems and stories were written are rather rare. They are forgotten somewhere in the middle of magazines and books.

In our article we tried to explain the reasons of some important poems of Tevfik Fikret. While doing this we based our study on almost forgotten article "Tevfik Fikret ve Rübâb-ı Şikeste Şiirleri in "Yeni Mecmua" a magazine which was written in old alphabet by Ruşen Eşref.

As a result we put forth some of his poems, his interesting stories with his wife, children and close friends

KEYWORDS: Tevfik Fikret, Poem, Story, Rübâb-ı Şikeste

Büyük ve önemli şairlerin şiirlerini hangi tesirler altında ve ne gibi sebeplerden dolayı yazdığı hep merak konusu olmuştur. Şiirlerin doğru anlaşılabilmesi ve yorumlanabilmesi için onların yazılış sebeplerinin bilinmesi büyük önem taşır. Fakat buna rağmen şairler nedense bu konuda konuşmaya pek fazla yanaşmamışlardır. Şiirlerin yazılmasında etkili olan, okuyucuların merak ettiği gizli veya açık sebepler çoğunlukla şairlerin ölümleri ile beraber sır olup gitmişlerdir. Edebiyat tarihimizde "Diyorlar ki"¹ isimli eseri ile tanınan Ruşen Eşref, Yeni Mecmua'nın sayfaları arasında kalan bir makalesini² bu konuya ayırmıştır. Tevfik Fikret'in ölümünden üç yıl sonra yayımlanan bu yazıda Ruşen Eşref şairin Rübâ-ı Şikeste'deki şiirlerin hikayelerini ve yazılış sebeplerini anlatmıştır. Bazısını şairin ağzından bazısını da eşinden dinlediği sebeplerin unutulup gitmesine gönlü razı olmayan Ruşen Eşref, "Fakat şahsi ve umumi hadiselerle, maddi ve manevi özelliklerden ve emellerden doğan bu müesir nağmeler, söylendikleri günden bu ana kadar ne gibi mahrem sebeplere timsal olduklarını bize yavaş yavaş unutturuyorlar. Öyle ki birkaç nesil daha değişirse Rübâb'ın şiirleri – serlevhalarına gizlenen bir nevi sembollerden dolayı – hafif bir ta'kid buğusu altında silikleşecekler." (Ruşen Eşref, age) diyerek, makaleyi yazış sebebini izah eder.

Ruşen Eşref aslında bu düşüncesini şaire sağlığında da açmış, ondan şiirlerinin yazılış sebeplerini sormuştur. Bunun üzerine Tevfik Fikret uygulanarak ona, "Bizde insan hayatlarının tarihi bile belli değil. Sizse küçük ve değersiz şiirlerin tarihini kaydetmek hevesine düşüyorsunuz." diyerek serzenişte bulunur. Fakat kendisinin de bu tür yazıları okumayı pek sevdiğini ifade eden Fikret, yazara şiirlerini ne sebeple yazdığını birer birer anlatacağına dair söz verir.

Ruşen Eşref, hatta şairi son gününe kadar yalnız bırakmayan dostlarının, bu isteğini gerçekleştirmesine engel olduklarını söyler. Hasta yatağında bir an bile boş kalmayan şair bu sözünü bir türlü yerine getiremez. Hatta bunu hissettiği için Ruşen Eşref'e, "Ne acelesi var, daha sonra konuşuruz, olmaz mı ? Hepsini, hepsini anlatmak isterim!" (age) der. Bu uyarılara rağmen ne yazık ki şairin ölümlü ile birlikte, okuyucular ve meraklılar, bu "mahrem itiraflardan" mahrum kahlrlar.

Sanatı, "dünyanın en ulvî meşgalesi" olarak gören Ruşen Eşref makalesinde ilk olarak şairin bizzat ağzından dinlediği "Hitâb" şiirinin yazılış macerasını anlatır. Bu şiir, bilindiği gibi daha sonra

Rübâb-ı Şikeste'de "Tarih-i Kadim" adı ile yer almış ve Akif'le Fikret arasında uzun sürecek bir tartışmanın da sebebi olmuştur.

Tarih-i Kadim;

"Beşerin köhne sergüzeşinden

Bize efsaneler terennüm eden", mısralarıyla başlayan ve tarihi "ninniler uydurup bizi uyutan", "karanlık ve uzun bir gece"ye benzeten uzun bir şiirdir. Fakat bu şiirin hatırlarda kalan iki önemli mısraı vardır:

"Din şehîd ister, âsuman kurban;

Her zaman her tarafta kan, kan, kan!..."

Şairin, Ruşen Eşref'e anlattıklarından bu uzun şiire ilham veren mısraların yukarıdaki satırlar olduğunu anlıyoruz. Şiir yağmurlu bir Kurban Bayramı gecesi yazılmıştır. O arife günü Tevfik Fikret eşi ve oğlu Haluk'la birlikte İstinye'ye doğru bir sandal gezintisine çıkmıştır. Küreklerini Haluk'un çektiği sandal, içinde iki kurbanlık koyunun taşındığı bir başka sandalla karşılaşır. Bu manzarayı gören Fikret irticalen yukarıdaki iki mısraı terennüm eder. Ve eve gittikten sonra da o mısralar, yağmurlu ve gürültülü gecenin verdiği karamsarlıkla tamamlanır. Ortaya "Tarih-i Kadim" çıkar.

Ahmet Haşim "Şiirde Manâ ve Vuzuh"³ makalesinde "Mana aramak için şiiri deşmek, terennümü yaz gecelerinin yıldızlarını ürperti içinde bırakan hakir kuşu eti için öldürmekten farklı olmasa gerek. Et zerresi, susturulan o büyüleyici sesi telafiye kafi midir?" diye sorsa da, şiirleri yazılış sebepleri ile anlamaya çalışmak yanlış olmasa gerek.

Şairin gene tanınmış şiirlerinden "Sis"i Rumeli Hisarı'ndaki yalısında yazdığını kendisine anlattığını ifade eden Ruşen Eşref bu konu ile ilgili olarak da şunları söyler : "O sıralarda bir polis her gün Fikret'in evini göz altında bulundurmuş. Rutubetli bir Şubat günü, sis, denize olanca kesafeti ile çökmüş. Akşama kadar suların üstünden sıyrılamamış, polisin duvarıyla sisin duvarı arasında kalan Fikret o gün bütün bir devri bütün dertleriyle duymuş!" Bu anlatılanlardan hareketle, "Bir devri laneti ile boğan şairin Sis'i" ni, nasıl bir halet-i ruhiye ile yazdığını açıkça görüyoruz.

Ruşen Eşref'in, şiirlerinin yazılış ile ilgili şairin bizzat ağzından dinlediği hatıralar bu ikisidir. Fakat yazar daha sonra şiirlerin "sebeb-i tekvinini" herkesten daha iyi bileceğini düşündüğü şairin refikasına sormak üzere Aşiyân'a çıkar. Hanımefendi, Fikret'in hatırası ve zevki ile dolu güzel bir odada onu misafir eder. Rübâb-ı Şikeste'nin

sayfalarını çevirerek ve düşününe düşününe yazara izahat verme lütfunda bulunan Nâzıma Hanım'ı dinledikçe Ruşen Eşref şunları düşünür: "... anladım ki şiirlerinin tarihleri bilinince Rübâb baştan başa, bir şairin samimi rûznâmesidir." (age)

Ruşen Eşref yazısının devamında Nazıma Hanım'ın söylediklerinden edindiği bilgiler ışığında diğer şiirler ile ilgili şunları söyler :

"Zeka" şiiri; Rıza Tevfik Beyle aralarında geçen filozofluk – şairlik münakaşalarının bir hatırasıdır.

"Zavallı Evet" şiiri; bir gün yolda yanına gelip, eski edebiyatı överek görüşlerini karşısındakine zorla tasdik ettirmeye çalışan bir adama, konuşmasını kısa kesmesi için dediği bir " – Evet" için, o akşam yazdığı bir şiirdir.

"Temsil-i Cehalet" ise; Sevet-i Fünûncuların boynuna "Dekadanlar" yaftasını yapıştırıp onların uzun süre alay konusu olmalarına sebep olan Ahmet Mithat Efendi için yazılmıştır.

Rübâb-ı Şikeste'nin baş kısmında yer alan ve :

"Bugün açız yine evlatlarımız, diyordu peder" meşhur mısraı ile başlayan "Balıkçılar" şiirini bir fırtınalı akşamüzeri, sular kararırken denizde çalkalanan bir balıkçı kayığını görünce;

"Açık tesâdüm-i envâc-ı kahra sîneleri,

Birer kayıktan ibaret bütün hazineleri", mısraları ile başlayan ikinci "Balıkçılar" şiirini ise, yalının ahşap iskelesinde gürültü ile sabah akşam ağ çeken, gece sepet atan kayak işçilerinin tesiri ile yazmıştır.

"Nesrin" i ; sokakta görüp de pek acıdığı bîçare bir kızın, "Ramazan Sadakası" nı ise yağmurlu bir akşam Köprü'den geçerken gördüğü bir kız çöğüğünün tesiri ile kaleme almıştır.

"Kendi Kendime" adıyla ve sone şeklinde yazılan şiirin ise ilginç bir hatırası vardır. Bu hatırayı Ruşen Eşref şöyle naklediyor: "Fikret'i bir gün eski Hariciye Nazırı, Ayân azasından Gabriel Nekiân Efendi çağırır. Fakat o esnada ev sahibi başka bir misafirle meşgul olur. Şair bir buçuk saat müddet yapayalnız bir odada beklemeye mecbur kalır. Beklemenin sinirlendirici sıkıntısını defetmek için, bir buçuk saatin hayatta ne kadar kıymetli olduğunu düşünerek hemen orada o soneyi yazar..." (age)

Böyle ufak tefek hatıralardan doğan şiirleri pek çoktur. "Köyün Mezarlığında"; Recazade Mahmut Ekrem Beyle birlikte yaptıkları bir gezintinin hatırasından, "İzler"; Robert Kolej'den evine dönerken yolun üstünde kendi ayak izlerinden başka hiçbir ayak izine rast

gelmevişinden doğmuştur. Kardeşinin Heybeliada'daki evinde pencereden uzak bir kotrayı görmesi ona "Beyaz Yelken"i yazdırmıştır.

"Kenan" ın ise ufak bir aile hatırası vardır. Bu manzume yazılırken İsmail Safa da yanında imiş. Fikret'in kendisinden daha küçük yaşta bir doktor amcası varmış – Yemen'de ölen –. O, bir aralık şairlerin bulunduğu odadan hanımların odasına "Kenan da beraber Kenan da beraber" diye söylenerek girmiş. Sormuşlar, - Ne bileyim! İçeride böyle Kenan da beraber Kenan da beraber diye bir şeyler yazıyorlar" demiş. O gün odalarda, sofrada herkes Kenan da beraber Kenan da beraber nakaratını dillerden düşürmemiş.

Ruşen Eşref, Tecdid-i İzdivaç, Küçük Aile, Valide, Dinle Ruhum gibi manzumelerin bir vakitler Serveti Fünun'da adeta moda olan bir geleneğe uyularak yazıldığını vurgular. Bu gelenek Avrupa mecmualarında görülen resimlere baka baka şiir yazma geleneğidir.

"Rübâb'ın içinde aşk şiirleri yok diyorlar" diyen bir arkadaşına Fikret gülererek: "Nasıl yok? Aşksız kalp olur mu?" dedikten sonra "Şekvâ-yı Fırak" ı örnek gösterdikten sonra şöyle devam eder. "Yalnız benim şiirlerimde çıplak kadın etlerini terennüm eden şiirler arıyorlarsa, öyle şiirler yok." Aşkta bile ahlaktan ayrılamayan bir ruhun sadık bir ifadesi olan bu şiir, iki üç gece evinden ayrılan eşi için yazılmıştır. Şairin Rübâb-ı Şikeste'nin içinde eşi için yazdığı şiirler on iki civarındadır.

Aile şiirlerine örnek verebileceğimiz bir başka önemli şiiri de "Haluk'un Bayramı" dır. Haluk, bayramı henüz anlayabilecek bir yaştadır. (Üç dört yaşlarında) O zamana kadar kız çocukları gibi uzun saçlar ve uzun entarilerle gezermiş. O sene ilk olarak çocuğa erkek elbisesi alınır. Elbise arife gecesine çocuk uyurken getirilir. Ertesi sabah Haluk uyanıp elbiselerini görünce çok sevinir. İşte Tefvik Fikret'e "Haluk'un Bayramı" nı ilham eden sevinç budur.

Rübâb-ı Şikeste'nin en tesirli parçalarından biri olan "Hemşirem İçin", kız kardeşi öldüğü gece yazılmıştır. Vefat haberi şaire akşam geç vakitte verilir. Son vapurla Aksaray'a inen Fikret, ancak ertesi gece evine döner ve o şiiri ağlaya ağlaya kaleme alır.

Buraya kadar anlatılanların dışında Rübâb-ı Şikeste'de vatan hisleri ile yazılan şiirler de önemli bir yekün teşkil eder. Onların da özel veya genel dikkat çekici yazılma sebepleri vardır.

Sonuç olarak, şiirlere bu sebepleri bilerek baktığımızda onların bize daha çok şeyler anlattığını rahatlıkla söyleyebiliriz.

Ayrıca Ruşen Eşref'in anlattıklarından Rübâb-ı Şikeste'de bulunan şiirlerde;

1. Şairin tesirlerini, düşüncelerini nakleden hayâf konuların,
2. Açıktan açığa söylenilmemiş memleket dertlerinin,
3. Bazılarında küçük, günlük ve ferdi olayların,
4. Avrupa dergilerindeki tablolardan ilhamla yazılan sonelerin,
5. Bazılarında bir tek kadın aşkı ve meşru bir sevdanın mülayim çöşkunluklarının,
6. Bazılarında evlat sevgisinin,
7. Başkalarının dertleri ile dertlenme eğiliminin,
8. Aile sahnelerinin,
9. Sosyal ve siyasî olayların,

konu olarak ele alındığını görmekteyiz.

Bütün bunlara bakarak Ruşen Eşref'in verdiği ve bizimde katıldığımız hüküm şöyledir: "Rübâb-ı Şikeste, umûmî ve husûsî muhtînde Fikret'in, ailesinin, İstanbul'un ve memleketimizin mısra haline konmuş hayatıdır"(age). Ve bu hayatı bütünüyle anlayabilmek için o mısraların hikayelerini de bilmek gerekmektedir.

KAYNAKLAR

¹ ÜNAYDIN, Ruşen Eşref, *Diyorlar ki*, Dersaadet – Kanaât Matbaası, 1334 (1918), 340 s.

² Ruşen Eşref, "Tevik Fikret ve Rübâb-ı Şikeste'nin Şiirleri", *Yeni Mecmua*, S.58, 22 Ağustos 1918, s.101-103

³ Ahmet Haşim, "Şiirde Manâ ve Vuzuh", *Dergâh*, nr.8, 5 Ağustos 1337,s.113 – 114

İLETİŞİM ADRESİ

Yrd.Doç. Dr. Mehmet ÖZDEMİR
Sakarya Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
Türkçe Eğitimi Bölümü
54300 Hendek / Sakarya
mehmetoz@sakarya.edu.tr